

Олексин Христина Любомирівна,
курсант 2-го курсу, навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Хабло Оксана Юрївна

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу

ОБГРУНТОВАНІСТЬ ПІДОЗРИ ЯК ПІДСТАВА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

У кримінальному судочинстві вимога дотримання прав і свобод людини і громадянина має специфічний характер. Оскільки закон дозволяє всупереч волі та бажанню підозрюваного обмежувати його права виключно у передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) порядку, в тому числі і за допомогою застосування заходів забезпечення кримінального провадження [4, с. 271].

Під час кримінального провадження та судового розгляду до підозрюваного чи обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення можуть застосовуватися у визначеному законом порядку запобіжні заходи. Такі заходи безпосередньо пов'язані з обмеженням основоположних прав і свобод людини та громадянина, що гарантовані Конституцією України, Європейською конвенцією з прав людини та іншими міжнародними нормативно-правовими актами, ратифікованими Україною. Запобіжні заходи застосовуються виключно на підставі ухвали слідчого судді, суду. Така ухвала повинна відповідати, як формальним вимогам законодавства, так і загальним засадам справедливості та верховенства права.

Обгрунтованість підозри піддавалася дискусійному обговоренню серед вітчизняних науковців таких як: О. В. Капліна, О. Ю. Хабло, В. В. Михайленко, В. Т. Нор, В. В. Рожнова, Л.Д. Удалова, В.М. Тертишник та інші. Основним досліджуваним об'єктом є проблематика забезпечення верховенства права під час застосування запобіжних заходів.

Так, відповідно до ч.2 ст.177 КПК України підставою застосування запобіжного заходу є наявність обгрунтованої підозри щодо вчинення особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому, слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний може здійснювати дії передбачені ч.1 ст.177 КПК України. До таких дій законодавець відніс ризики: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи

документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюваний обвинувачується [2].

Слід звернути увагу і на твердження науковців щодо ч. 3 ст. 176 КПК України, де зазначено, що слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені докази під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів є достатніми для переконання, що кожен із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених ч. 1 ст. 176 КПК України, не може запобігти доведеним під час розгляду справи ризику або ризикам. Застосування кожного запобіжного заходу вимагає від слідчого, слідчого судді, суду тривалого дослідження та обґрунтованого прийняття рішення.

На думку окремих науковців наявність відомостей про те, що іншими запобіжними заходами неможливо досягнути чіткого поставленого завдання, слід розглядати, як підставу застосування запобіжного заходу. На думку О.Ю. Хабло, те, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризику або ризикам слід розглядати не як підставу, а як умову обрання певного виду запобіжного заходу. Адже вона враховується не під час вирішення питання про необхідність застосування запобіжного заходу, а під час вибору його конкретного виду [4, с.272].

Під час застосування запобіжного заходу першочерговою підставою є обґрунтована підозра у вчиненні особою кримінального правопорушення. Слід зауважити, що в КПК України неодноразово використовується термін «обґрунтована підозра» (ст. 177, 185, 190, 194, 206), проте не міститься його тлумачення. На основі аналізу Постанови Верховного Суду України від 24 листопада 2016 року в якій міститься офіційне роз'яснення цього терміну, закріплюється, що: «підозра є повністю обґрунтованим припущенням про вчинення особою кримінального правопорушення повідомлення про яке складається на певному етапі розслідування, тобто коли є достатньо підстав для вручення підозри такій особі» [3]. Таке тлумачення не дозволяє з'ясувати, яку саме підозру слід вважати «обґрунтованою» і чи буде вона відповідати засадам кримінального провадження.

Аналіз практики Європейського суду з прав людини також свідчить про те, що термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити кримінальне правопорушення. У п. 1 ст. 5 Європейської конвенції з

прав людини закріплено, що право на свободу та особисту недоторканість людини може обмежуватися лише у разі законного арешту або затримання особи, здійсненого з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення [1].

Однак, рішення щодо обґрунтованості підозри у вчиненні кримінального правопорушення приймається на підставі внутрішнього переконання особи, яка оцінює фактичні дані та, відповідно, на основі всіх матеріалів приймає рішення про застосування до підозрюваного запобіжного заходу. Під час характеристики обґрунтованості підозри досить часто беруться до уваги моральні та етичні вимоги до слідчого судді, судді, суду основною з яких є насамперед «добросовісність».

Слід відмітити, що в КПК України визначені гарантії, які «унеможливають» свавільне прийняття рішення про застосування того чи іншого виду запобіжного заходу щодо особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Адже клопотання слідчого, слідчого судді, прокурора про застосування запобіжного заходу повинно містити виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини. До клопотання мають додаватися копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання та перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час судового розгляду (п. 3 ч. 1 ст. 184 КПК України) [5, с. 236].

Таким чином можна дійти висновку, що обґрунтованість підозри повинна в першу чергу підтверджуватися відомостями про факти та обставини вчинення кримінального правопорушення особою, якій повідомлено про підозру в порядку ст. 276-279 КПК України з дотриманням засад кримінального провадження, зокрема і засади верховенства права.

Список використаних джерел

1. Європейська конвенція з прав людини від 11.09.1997 р. [URL]- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 08.06.2022. [URL]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Постанова Верховного Суду України від 24.11.2016 р. *Єдиний реєстр судових рішень* [URL]: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/63392723>
4. Хабло О.Ю. Обґрунтування підстав застосування запобіжних заходів: конвенційні стандарти та вітчизняна практика. *Право і суспільство*. К. 2020. № 4. С. 270–278.

5. Шибіко В. П. Роль досудового розслідування у забезпеченні обґрунтування судового рішення. *Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції* : перший Харківський кримінальний процесуальний полілог, присвяч. 50-річчю каф. кримінального процесу Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого та 85-річчю від дня народження д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України Ю. М. Грошевого. Харків, 2017. С. 236–241.

Олешкевич Владислава В'ячеславівна,

здобувач ступеня бакалавра 2 курсу, 2 групи, спеціальність «Право», НІПБ, Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мудрецька Ганна Володимирівна,

доцент кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В РІШЕННЯХ ЄСПЛ

«Засада недоторканності права власності, як головна складова права на справедливий судовий розгляд, визнана Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) у рішеннях з питань кримінального провадження та виконання кримінальних санкцій» [1].

Ця теза містить основну ідею роботи та охоплює ключові поняття та теми, які будуть розглянуті у тексті. Також вона показує, що основна увага буде приділена рішенням ЄСПЛ, що стосуються недоторканості права власності в контексті кримінального провадження.

Недоторканність права власності – це одна з основних засад демократичної правової держави. Вона гарантує, що особа не буде безпідставно обмежена або позбавлена її власності без належної компенсації та належного проведення процедури.

У контексті кримінального провадження, недоторканність права власності має велике значення. Вона забезпечує захист прав власників, які можуть бути підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, від неправомірних дій з боку державних органів та правоохоронних органів. Недоторканність права власності забезпечує, що такі дії будуть здійснені з урахуванням закону та належними процедурами [2, с.65].

Аналіз рішень ЄСПЛ є важливим елементом вивчення ролі недоторканості права власності в кримінальних провадженнях. Рішення ЄСПЛ надають змогу зрозуміти, які стандарти захисту прав